

Enquete om populisme

REDIGERET OG INDLEDT AF MIKKEL FLOHR OG ALLAN DREYER HANSEN

MED BIDRAG AF CAS MUDDE, JAN-WERNER MÜLLER, CHANTAL MOUFFE, ANTON JÄGER
OG CAMILLA VERGARA

SLAGMARK #85
SIDER: 239-263

Det er muligvis den største kliché i populisme-litteraturen at starte med at påpege manglen på enighed om definitionen af populisme, men det er alligevel relevant at fremhæve de uenigheder og debatter, der fortsat karakteriserer litteraturen. Selve begrebet har sin oprindelse som et tilnavn for tilhængere af *The People's Party* i USA og de russiske Narodnikker [народники]¹ i slutningen af det 19. århundrede. Begge var venstreorienterede bevægelser, der på hver deres måde tog udgangspunkt i en forestilling om "folket", som de hovedsageligt identificerede med bønderne og den fattige landbefolkning, i opposition til den politiske og økonomiske elite i landet.² Begrebets konnotationer begyndte at ændre sig i forbindelse med Richard Hofstadter og hans kollegers revisionistiske læsning af *The People's Party* som en gruppe

---

1 Ordet er afledt af det russiske *narod* [народ], der betyder folk. Der er imidlertid debat om, hvorvidt "populisme" er den mest passende oversættelse, se Richard Pipes, "Narodnichestvo: A Semantic Inquiry," *Slavic Review*, 23, nr. 3 (1964): 441–458.

2 Thomas Frank, *The People without Power: The War on Populism and the Fight for Democracy* (London: Scribe, 2020); Raymond Cunningham, *The Populists in Historical Perspective* (Lexington: Heath, 1968); Franco Venturi, *Roots of Revolution: A History of the Populist and Socialist Movements in Nineteenth Century Russia* (London: Weidenfeld & Nicolson, 1960); Walicki Andrzej, *The Controversy over Capitalism: Studies in the Social Philosophy of the Russian Populists* (Oxford: Clarendon Press, 1969); Camila Vergara, "Populism as Plebeian Politics: Inequality, Domination, and Popular Empowerment," *The Journal of Political Philosophy* 28, nr. 2 (2020): 223ff.

xenofobiske og reaktionære bønder i 1950'erne. Denne revisionistiske forståelse af populisme blev sidenhen gradvist løsrivet fra dens oprindelige sammenhæng og udviklet som et bredere begreb indenfor socialvidenskaben fra 1960'erne og fremefter, hvor det blev brugt til at beskrive et generelt, men ikke klart defineret, politisk fænomen.³

I 1967 blev der afholdt en konference om populisme på London School of Economics and Political Science med henblik på at komme til enighed om en definition. Det mislykkedes. Som redaktørerne af en bog, der samlede konferencebidragene, Ghita Ionescu og Ernest Gellner, skrev i deres introduktion: "Der kan på nuværende tidspunkt ikke herske nogen tvivl om *vigtigheden* af populisme. Men ingen er helt klar over, præcist hvad det *er*."⁴ Isaiah Berlin advarede på konferencen om, hvad han kaldte et slags "Snehvide-kompleks," hvorved man kommer til at antage, at fordi der findes en sko – i dette tilfælde begrebet populisme – må der også findes en fod, der passer til den et eller andet sted.⁵ Men ikke alle delte hans skepsis, og populisme-litteraturen voksede ufortrødent videre i mange forskellige retninger: Ionescu og Gellners samling, som udkom to år senere, indeholdt således kapitler om populisme i Latinamerika, Østeuropa og Afrika.⁶ Efterfølgende er interessen

3 Richard Hofstadter, *The Age of Reform* (New York: Vintage Books, 1955), 12, 62–69, 78; Edward Shils, *The Torment of Secrecy. The Background and the Consequences of American Security Policies* (New York: The Free Press, 1956), 100f; Seymour Martin Lipset, *Political Man: The Social Bases of Politics* (New York: Doubleday, 1960), 167–70; Anton Jäger, "The Semantic Drift: Images of Populism in Post-War American Historiography and Their Relevance for (European) Political Science," *Constellations* 24 (2017): 310–23; Yannis Stavrakakis, "How Did 'Populism' Become a Pejorative Concept? And Why Is This Important Today? A Genealogy of Double Hermeneutics," *POPULISMUS* (Thessaloniki, 2017). Bemærk at den revisionistiske læsning er blevet udfordret. Se f.eks. Walter Nugent, *The Tolerant Populists: Kansas Populism and Nativism* (Chicago: Chicago University Press, 1963); Charles Postel, *The Populist Vision* (Oxford: Oxford University Press, 2007); Frank, *The People without Power: The War on Populism and the Fight for Democracy*; se også Allan Dreyer Hansens bidrag til dette temanummer.

4 Ghita Ionescu og Ernest Gellner, red., *Populism: Its Meaning and National Characteristics* (New York: MacMillan, 1969), 1 (kursiv i original).

5 Donald MacRae et al., "London School of Economics Conference on Populism, May 20–21, 1967: Verbatim Report," 1967, 139; Isaiah Berlin, et al., "To Define Populism," *Government and Opposition* 3, nr. 2 (1968): 137–79.

6 Ionescu og Gellner, *Populism*. De latinamerikanske massebevægelser anført af karismatiske ledere, der kæmpede for økonomiske og politiske reformer i kølvandet på Den Store Depression blev særligt centrale eksempler i litteraturen. De klassiske eksempler er Juan Domingo Péron i Argentina, Lázaro

for populisme kun taget til, og begrebet er blevet brugt til at studere og analysere et utal af bevægelser, partier og ideologier hele verden rundt, hvilket ikke har gjort det lettere at komme til enighed om en definition.

Halvtreds år efter konferencen på London School of Economics and Political Science kårede Cambridge University Press i 2017 populisme som “årets ord” efter Brexit-afstemningen og Donald Trumps valgsejr året inden. Deres ordbog definerer populisme som “politiske idéer og aktiviteter, der har til formål at få opbakning fra almindelige mennesker ved at give dem, hvad de ønsker” og bemærker, at det hovedsageligt bruges nedsættende.⁷ I forskningslitteraturen er der imidlertid fortsat debat om begrebets definition og betydning. For at give en introduktion til de vigtigste positioner og perspektiver i denne debat, har vi inviteret fem af de førende forskere på området – Cas Mudde, Jan-Werner Müller, Chantal Mouffe, Anton Jäger og Camila Vergara – til at bidrage til denne enquete om populisme. Vi bad dem hver især om at forklare deres specifikke forståelse af populisme og dens relation til andre centrale begreber såsom folk og demokrati i korte og tilgængelige essays uden henvisninger.

Cas Muddes idé-orienterede tilgang til populisme er i løbet af de seneste par år blevet et fælles referencepunkt i forskningslitteraturen, selvom debatterne fortsætter ufortrødent. Mudde forstår populisme som en slags “tynd ideologi” [*thin-centred ideology*], der er defineret af forestillingen om et homogent og moralsk rent folk, der står i opposition til en korrupt elite og eventuelt også andre grupper, og som kan kombineres med traditionelle og mere omfattende (“tykke”) ideologier såsom socialisme, konservatisme, etc..⁸ Idéhistorikeren Jan-Werner Müllers nærtbeslægtede

---

Cárdenas i Mexico og Getúlio Vargas i Brasilien. For et overblik, se Carlos de la Torre, “Populism in Latin America,” i *The Oxford Handbook of Populism*, redigeret af Cristóbal Rovira Kaltwasser et al. (Oxford: Oxford University Press, 2017), 195–213.

7 “Populism’ Revealed as 2017 Word of the Year by Cambridge University Press,” University of Cambridge, 2017, <https://www.cam.ac.uk/news/populism-revealed-as-2017-word-of-the-year-by-cambridge-university-press>. På dansk kendes begrebet fra 1971 i betydningen “bestræbelse på at vinde den brede befolknings gunst ved at forenkle fremstillingen af vanskeligt forståelige (samfunds)forhold og ved at forholde sig kritisk til samfundets etablerede autoriteter” ifølge Den Danske Ordbog, som også bemærker at det er “nedsættende.” “Populisme,” Den Danske Ordbog, 2000, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=populisme>.

8 Cas Mudde, “The Populist Zeitgeist,” *Government and Opposition* 39, nr. 4 (2004): 541–63; Cristóbal Rovira Kaltwasser et al., “Populism: An Overview of the Concept and the State of the Art,” i

forståelse af populisme definerer det som en særlig moralsk forståelse af politik, bygget op omkring forestillingen om et "ægte folk," der står i moralsk opposition til alle andre og som udelukkende repræsenteres af populisternes. Derfor mener Müller, at populisme udgør en grundlæggende trussel mod det liberale demokrati.⁹

Det primære alternativ til Mudde og Müllers tilgange til populisme er den politiske teoretiker Chantal Mouffes forståelse af populisme (udviklet i tæt samarbejde med Ernesto Laclau). Mouffe forstår populisme som en grundlæggende politisk logik, der forbinder forskellige uopfyldte krav i en ækvivalensskæde under betegnelsen "folket," som står i opposition til "eliten". Hun orienterer sig eksplicit politisk og anbefaler venstrefløjen at bruge denne logik og udvikle en venstrepopulistisk strategi, der kan modvirke henholdsvis neoliberal depolitisering og højrepopulisme. I modsætning til Müller ser hun dette som en mulighed for at udvikle og udbyde demokratiet.¹⁰

Anton Jäger mobiliserer populismebegrebets US-amerikanske oprindelse og idéhistoriske udvikling mod den samtidige populismelitteraturs teoretiske og politiske begrænsninger. Han påpeger blandt andet, at den revisionistiske fortolkning af *The People's Party*, der ligger til grund for mange samtidige forståelser af populisme, for længst er blevet tilbagevist og foreslår på denne baggrund en ny, historisk-funderet forståelse af populisme.¹¹ Endelig sporer Camila Vergara populismebegrebet tilbage til Narodnikkerne i 1800-tallets Rusland, over USA, til Latinamerika i det 20. århundrede og frem til *Podemos* i Spanien i 2014. På den baggrund identificerer hun

---

The Oxford Handbook of Populism (Oxford: Oxford University Press, 2017), 10–13; Mudde trækker på Michael Freedens forståelse af ideologi, se Michael Freedens, *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach* (Oxford: Oxford University Press, 1998); Michael Freedens, "After the Brexit Referendum: Revisiting Populism as an Ideology," *Journal of Political Ideologies* 22, nr. 1 (2017): 2ff.

9 Jan-Werner Müller, *What Is Populism?* (London: Penguin, 2017), 19–20; Jan-Werner Müller, "The People Must Be Extracted from Within the People: Reflections on Populism," *Constellations* 21, nr. 4 (2014): 483–93; med reference til Claude Lefort, *Democracy and Political Theory* (Cambridge: Polity Press, 1988), 79.

10 Chantal Mouffe, *For a Left Populism* (London: Verso, 2019); Ernesto Laclau, *On Populist Reason* (London: Verso, 2005); Ernesto Laclau, "Populism: What's in a Name," i *Populism and the Mirror of Democracy*, red. Francisco Panizza (London: Verso, 2005), 32–49.

11 Se også Jäger, "The Semantic Drift"; Anton Jäger, "The Past and Present of American Populism," i *The Palgrave Handbook of Populism*, red. Michael Oswald, 2022, 29–48; Anton Jäger and Arthur Borriello, "Making Sense of Populism," *Catalyst: A Journal of Theory and Strategy* 3, nr. 4 (2020), <https://catalyst-journal.com/2020/03/making-sense-of-populism>.

populisme som en særlig plebejisk form for politik; et progressivt forsøg på at udfordre systemisk korruption og oligarkisering i liberale demokratier og insisterer derudover på, at populisme både kan og bør differentieres fra den etno-nationalisme, som den ofte er blevet associeret med.¹²

Cas Mudde om populisme

Populisme har i årtier været et “grundlæggende omdiskuteret begreb” i den forstand, at forskere ikke bare har været uenige om dets specifikke karaktertræk, men også om hvad begrebet overhovedet skulle beskrive: var det en type politisk diskurs, lederstil, bevægelse, eller noget helt andet? Selvom populisme er blevet brugt i langt videre udstrækning i det 21. århundrede, har der paradoksalt nok været en stigende enighed om en såkaldt “idé-orienteret tilgang.” Forskere er fortsat uenige om, hvorvidt der er tale om en diskurs, en måde at rammesætte holdninger på, en ideologi, osv. Stadig flere er dog enige om, at populisme i bund og grund er et sæt idéer, der tager udgangspunkt i modstillingen mellem “folket” og “eliten.”

Min egen definition af populisme indeholder de fleste af disse karaktertræk. Jeg definerer populisme som *en tynd ideologi [thin-centred ideology], der betragter samfundet som grundlæggende opdelt i to homogene og antagonistiske grupper, “det rene folk” mod “den korrupte elite” og som mener, at politik bør være et udtryk for folkets volonté générale (almenvilje).* Populisme er altså dybest set monistisk og moralistisk. Den er monistisk, fordi den betragter både “folket” og “de korrupte” som homogene grupper med ensartede interesser og værdier. Populismen er moralistisk, fordi dens grunddistinktion er moralsk: mellem “de rene” (“autentiske”) og “de korrupte” (ikke “autentiske”).

Denne definition inkluderer fire nøglebegreber, der er både centrale og konstitutive for den populistiske ideologi, og som kræver nærmere diskussion: ideologi, folket, eliten og almenviljen. Med *ideologi* mener jeg et verdensbillede, der giver mening til verden, og hvordan denne burde indrettes. Populisme er dog en *tynd*

---

12 Se blandt andet Vergara, “Populism as Plebeian Politics”; Camila Vergara, *Systemic Corruption: Constitutional Ideas for an Anti-Oligarchic Republic* (Princeton: Princeton University Press, 2020); Camila Vergara, “The Plebeian People of Populism,” *European Journal of Political Science* 58, nr. 2 (2020): 77–96.

ideologi i og med, at dens ambition og omfang er mere begrænset end "tykke" ideologier såsom liberalisme eller socialisme.

Populismens mest centrale nøglebegreb er selvfølgelig *folket*. De andre nøglebegreber, som eliten og almenviljen, bliver først meningsfulde i forhold til dette begreb, som henholdsvis dets modsætning og dets udtryk. Ligesom andre politiske nøglebegreber, som klasse eller nation, er folket et konstrueret eller forestillet fællesskab, der kun eksisterer i sin specifikke form gennem populistens propaganda. Populister er dog nødt til at definere deres begreb om folket på en måde, der stemmer overens med selvopfattelsen blandt større dele af befolkningen for at opnå succes.

Selvom *eliten* er folkets antitese, har begrebet kun fået begrænset opmærksomhed i populismelitteraturen. Mange forskere synes at mene, at eliten bare kan defineres *ex negativo*. Det er måske rigtigt i teorien, men ikke altid i praksis. Rent teoretisk laver populismen udelukkende en moralsk skelnen mellem folket og eliten. Denne skelnen skaber en modstilling mellem det *rene* folk og en *korrupt* elite – i manikæiske termer, det *gode* folk overfor den *onde* elite. I praksis kombinerer populister dog denne populistiske modstilling med andre, såkaldte *værtsideologier*, og giver dermed forskelligt meningsindhold til folket. Venstrepopulister bruger således klasse i deres definition af både folket og eliten, hvor højrepopulister ofte skelner mellem grupper både på baggrund af deres egen nativisme og deres populisme. Etniske minoriteter og immigranter bliver eksempelvis primært ekskluderet fra folket (dvs. nationen) på baggrund af *etniske* og ikke moralske kriterier – en konsekvens af nativisme snarere end populisme. På samme tid ekskluderes de etnisk identiske (kulturelle, økonomiske, politiske) eliter primært på baggrund af *moraliske* snarere end etniske kriterier, en eksklusion som dermed er baseret på populisme snarere end nativisme.

Det sidste afgørende begreb i populistisk politik er *almenviljen*, der er tæt forbundet med den homogene fortolkning af folket. Ud fra et vulgært rousseausk argument konkluderer populister, at politik bør følge folkets almenvilje. Eftersom folket jo er rent og homogent, og uden interne skillelinjer, der afvises som kunstige eller irrelevante, har folket identiske interesser og præferencer. Troen på folkets almenvilje hænger sammen med to andre begreber i populistisk ideologi: sund fornuft og særinteresser. Populister hævder ofte, at deres politik er baseret på *sund fornuft*. Det betyder, at deres politik udtrykker (det jævne) folks ærlige og logiske prioriteter og

at enhver, der modsætter sig denne sunde fornuft, per definition er bedragerisk og tilhører den korrupte elite. Hvor populisternes løsninger er baseret på sund fornuft og følger folkets almenvilje, repræsenterer elitens løsninger "særinteresser", dvs. at de kun er til fordel for en lille (korrupt) gruppe.

Populismens forhold til demokrati er komplekst. Det er ikke tilfældigt, at populisme ofte bliver anset som en af vor tids største demokratiske udfordringer. Andre mener derimod, at populisme først og fremmest er en demokratiserende kraft. I virkeligheden kan populisme både være en trussel og et korrektiv til demokrati. Populismens demokratiske aspekt handler om, i hvor høj grad den formår at give stemme til grupper, der objektivt eller subjektivt ekskluderes fra kollektive beslutningsprocesser. Populismens udemokratiske aspekter stammer fra dens monistiske natur, der kan føre til underminering af minoritetsrettigheder og -beskyttelse. Hvorvidt populisme har en positiv eller en negativ indflydelse på demokrati er med andre ord ikke blot et teoretisk, men også et empirisk, spørgsmål.

For at forstå det ambivalente forhold mellem populisme og demokrati er det vigtigt at bemærke, at populisme grundlæggende er demokratisk, men er i modstrid med den *liberale* demokratimodel. Sidstnævnte er en indviklet styreform, der kombinerer principperne om folkesuverænit og flertalsstyre, der er afgørende for populisme, med magtdeling og minoritetsrettigheder, der er uforenelige med populisme. Populistiske aktører og deres bagland mener, at intet må begrænse folkets vilje, og modsætter sig af samme grund ikke-valgte organer, juridiske institutioner og regler, der fordrer magtdeling. På den måde udnytter populismen spændingen mellem flertalsstyre og minoritetsrettigheder, der er indbygget i den liberale demokratimodel. Populisme kan altså betragtes som en slags demokratisk ekstremisme i den forstand, at den taler for et ubegrænset flertalsstyre.

Populistiske regeringer har i praksis forsøgt at forandre liberale demokratier til illiberale demokratier ved at undergrave minoritetsrettigheder, retsstat og magtdeling. Populister fra Ecuador til Tyrkiet har angrebet journalister og dommere og modarbejdet domstolenes såvel som mediernes uafhængighed. Når populistiske har fået magt til at ændre forfatningen som i Ungarn eller Venezuela, har de styrket den udøvende magt hos regeringen eller præsidenten, og samtidig svækket den lovgivende magt (nogle gange ved at skabe nye, alternative lovgivende forsamlinger). Nogle populistiske er gået endnu længere og har svækket demokratiet så grundlæggende, at deres land er gået fra at være illiberale demokratier til kompetitive

autokratier [*competitive authoritarian regimes*], hvor oppositionen (formelt) er tilladt, men ikke længere har lovlige måder at udfordre det populistiske regime på. Hvorvidt et grundlæggende udemokratisk regime er strukturelt forenelig med en populistisk regime-ideologi må tiden vise. Mens Venezuela er på vej ud i noget, der minder om borgerkrig, forbliver Ungarn, indtil videre, relativt stabilt.

Jan-Werner Müller om populisme

Det bliver ofte påstået, at forskere og journalister ikke kan blive enige om, hvad populisme er. Jeg er, med al respekt, uenig. Mange sociologer og politiske teoretikere er rent faktisk begyndt at blive enige om det, vi kan kalde en “idé-orienteret tilgang” [*ideational approach*]. Selvom de kan være uenige om, i hvilken udstrækning populisme bør klassificeres som en ideologi, afviser de forestillinger om, at populisme er et spørgsmål om en særlig vælgerbase (som i eksemplet: “kun folk fra den skræmte lavere middelklasse stemmer på populistiske”); ligeledes afviser de ideen om, at populisme handler om kvaliteten af den førte politik og de politiske forslag (dvs. det stadigt udbredte synspunkt, særligt blandt økonomer, at populistiske har en forenklet opfattelse af verden og derfor fremsætter uansvarlige eller direkte demagogiske valgløfter).

Det er misvisende at sætte lighedstegn mellem populisme og “kritik af eliter” eller modvilje mod etableringen. På trods af at sådan en identifikation efterhånden er blevet gængs lærdom, er den baseret på en ganske besynderlig tanke. Enhver gammel samfundsfagslærebog instruerede os i, at godt demokratisk medborgerskab indbefatter at holde et vågent øje med de magtfulde. Alligevel bliver vi i dag ustandseligt fortalt, at præcis denne holdning er populistisk (og derfor, ifølge flere kommentatorer, farlig for demokratiet). Det er selvfølgelig rigtigt, at populistiske kritiserer den siddende regering (og ofte også andre partier), når de er i opposition. Men frem for alt gør de også noget andet (og dette er det afgørende): På den ene eller den anden måde gør de, *og kun de*, krav på at repræsentere, hvad de ofte kalder “det ægte folk” eller “det tavse flertal.”

Ved første øjekast virker det måske ikke specielt farligt; det er ikke umiddelbart ensbetydende med eksempelvis racisme eller et fanatisk had mod Den Europæiske Union. Alligevel har den monopolistiske påstand om at repræsentere det “ægte folk” to skadelige konsekvenser for det liberale demokrati (og i særdeleshed

for retsstaten og idealerne om lige politisk inklusion). Helt åbenlyst hævder populisterne dermed også, at alle andre politiske repræsentanter er grundlæggende illegitime. Det handler ikke bare om uenighed om politiske tiltag eller værdier, som jo er fuldstændigt normalt og, ideelt set, frugtbart i et demokratisk system. Populister mener derimod, at deres rivaler ganske enkelt er korrupte og ikke formår at tjene folkets interesser på grund af deres dårlige eller eksempelvis “uærlige” karakter osv. Populister insisterer udspekuleret ofte på, at alle, der ikke er enige i deres symbolske konstruktion af folket (og som derfor oftest ikke giver politisk støtte til populisterne), ikke selv kan tilhøre folket. Forestillingen, om at der findes et “ægte folk,” antyder, at der er nogen, som ikke er “ægte” – folk der blot foregiver at være en del af folket, men som underminerer samfundet eller i bedste fald er andenrangsborgere.

Dette budskab – at kun nogle tilhører det ægte folk – underminerer systematisk bestemte borgeres status. Minoriteter (hvis status allerede kan være udsat af den ene eller den anden grund) og nytilkomne immigranter, hvis loyalitet til samfundet betvivles, er blandt de åbenlyse eksempler. Tænk her på Narendra Modis oprettelse af et register over ægte borgere. Tiltaget handler officielt om at identificere illegale immigranter; men når det kombineres med flygtningepolitikken, der effektivt diskriminerer mod muslimer, er det virkelige budskab klart for hindu-nationalister, der meget vel forstår, at tiltaget handler om at stadfæste, hvem det ægte folk er, dvs. hinduerne, og skabe frygt blandt en bestemt minoritet, nemlig muslimer. Vi kan også se på Trump-tilhængere, der i stedet for at indgå i en diskussion straks kategoriserer deres kritikere som “uamerikanske.” Populister reducerer øjeblikkeligt politiske spørgsmål til spørgsmål om tilhørsforhold.

Når populistiske kommer til magten, kan en konsekvens af denne ekskluderende holdning blive, at bestemte borgere ikke længere oplever lighed for loven (eller lovens beskyttelse overhovedet): De forskelsbehandles på en påfaldende måde; ikke nødvendigvis af domstolene, men i de mange dagligdags møder med bureaukrater, der meget vel forstår, hvad der forventes af dem fra deres chefer. Hertil kommer det had, der bliver sluppet løs på gader og stræder. Der er for eksempel betydelig evidens for, at Trumps vælgermøder medfører en lokal stigning i overfald. Filosofen Kate Mannes begreb om “*trickle-down aggression*” beskriver meget godt denne dynamik.

Det er vigtigt at påpege, at denne ekskluderende holdning ikke er helt det samme som nationalisme, hvis vi med sidstnævnte mener ideen om, at enhver kulturel nation har ret til en selvstændig stat, og at imperativet om at opretholde nationen har en selvstændig moralsk vægt. Alle populistiske er selvfølgelig nødt til at give deres forestilling om "folket" en eller anden form for indhold; og det er næppe tilfældigt, at højrepopulister ofte har brugt en etnisk defineret forståelse af nationen (eller valgt en åbenlys nativisme) til det formål. I princippet kan man dog også være populist med primært politiske eller ideologiske definitioner af "folket" (tænk f.eks. på Hugo Chávez' begreb om bolivariansk socialisme for det 21. århundrede). Det afgørende er dog, at de, der er uenige med folkets angiveligt unikke og autentiske repræsentanter, bliver stemplet som illegitime og måske endda erklæret *hors la loi* ["uden for loven"].

Bemærk at min forståelse af populisme altså ikke indebærer bestemte holdninger til bestemte politiske spørgsmål. Et problem med fortællingen om, at vi lever i "populismens tidsalder" er, at alle mulige fænomener, som vi allerede har andre begreber for, bliver beskrevet som "populistiske" (det kunne være xenofobi, protektionisme osv.). Bemærk også at min forståelse af populisme indebærer, at denne har en autoritær tendens (det bør dermed ikke overraske, at når populistiske er kommet til magten, har de afvist enhver legitim opposition, undermineret frie medier, uafhængige domstole osv.).

En typisk indvending har været, at der også må findes en god, pluralistisk populisme. Spørgsmålet bliver dog, hvad begrebet i så fald dækker over. Det virker som om, at populisme ofte blot bliver brugt som et synonym for socialisme, socialdemokrati, egalitarisme osv. ... som af en eller anden grund ikke tør stå ved sig selv som sådan.

Chantal Mouffe om populisme

Vi lever i ustabile tider for demokratisk politik. Det europæiske socialdemokrati er i krise, og højrepopulistiske partier går deres sejrsgang i flere europæiske lande. Nogle hævder, at demokratiet er i fare, og råber vagt i gevær om "fascismens" mulige genkomst.

Det neoliberale hegemonis krise kan åbne vejen for autoritære regeringer, men den kan lige så vel skabe muligheden for at generobre og udvikle de demokratiske

institutioner, som den neoliberale “postdemokratiske” tilstand har svækket i løbet af de sidste 30 år.

Denne postdemokratiske tilstand har flere årsager. Den første, som jeg har foreslået at kalde “post-politik,” er udvaskningen af den politiske skillelinje mellem højre og venstre. En udvaskning, der er et resultat af en konsensus mellem centrum-højre- og centrumvenstrepartier om, at der ikke er noget alternativ til neoliberal globalisering. Under “moderniseringens” imperativ har socialdemokrater accepteret den globaliserede finanskapitalismes diktater, og de begrænsninger den sætter for statslig intervention og offentlig politik.

Politik er blevet et rent teknisk spørgsmål om administrationen af den eksisterende orden, et område, der er forbeholdt eksperter. Begrebet om folkesuverænitet, som er hjørnesteinen i det demokratiske ideal, er blevet erklæret forældet. Post-politik tillader kun, at magten veksler frem og tilbage mellem centrumhøjre og centrumvenstre. Den agonistiske konfrontation mellem forskellige politiske projekter, der er afgørende for demokratisk politik, er blevet elimineret.

Denne post-politiske udvikling har fundet sted i en socioøkonomisk kontekst præget af finanskapitalismens herredømme. Økonomiens finansialisering, ledsaget af privatisering, deregulering og stram finanspolitik efter 2008-krisen, har medført en eksponentiel stigning i ulighed.

Denne udvikling har særligt ramt allerede udsatte befolkningsgrupper og arbejderklassen, men også store dele af middelklassen har oplevet en stigende forarmelse og prekarisering. Vi kan i sandhed tale om en “oligarkisering” af vores samfund.

Diverse modstandsbevægelser mod den postdemokratiske afvisning af folkesuverænitet og de ødelæggende konsekvenser af neoliberal globalisering er dukket op i løbet af de seneste år. De kan fortolkes ved hjælp af Karl Polanyis begreb om “modbevægelse” introduceret i bogen *The Great Transformation*. Begrebet henviser til den måde, hvorved et samfund reagerer på markedsgørelsesprocesser og presser på for social beskyttelse. En sådan modbevægelse kan ifølge Polanyi tage både progressive og regressive former.

Denne ambivalens gælder også i den nuværende situation. I flere europæiske lande er sådanne modbevægelser blevet indfanget af højrepopulistiske partier, der har artikulert krav fra store befolkningsgrupper i et nationalistisk og xenofobisk sprog. Befolkningsgrupper, der blev opgivet af centrumvenstre efter sidstnævntes konvertering til neoliberalisme.

Højrepopulister hævder, at de vil give folket den stemme tilbage, "eliterne" har taget fra dem. De har forstået, at politik altid er "partisk" og indebærer en konfrontation mellem "os" og "dem." De anerkender desuden nødvendigheden af at mobilisere affekter for at konstruere kollektive politiske identiteter. De drager på "populistisk vis" en politisk skillelinje mellem "folket" og "etablisementet" og afviser derved entydigt den post-politiske konsensus.

Når venstrefløjen med dens konsensus-orienterede forståelse af politik og rationalistiske synspunkt ekskluderer lidenskab og følelser fra demokratisk politik, afskriver de populismens vigtige politiske greb. For dem er rationelle argumenter og deliberative procedurer det eneste acceptable. Dette forklarer deres fjendtlige indstilling overfor populisme, der sidestilles med demagogi og irrationalitet.

Desværre er det ikke muligt at udfordre højrepopulismen ved stædigt at fastholde den post-politiske konsensus. Det er absolut nødvendigt at forstå, at moralsk fordømmelse og dæmonisering af højrepopulistiske vælgerbaser udelukkende virker mod hensigten, det vil blot styrke modviljen mod etablisementet blandt de folkelige lag. Det er fraværet af et sammenhængende politisk projekt, der kan artikulere deres reelle utilfredsheder på en anden måde, der gør højrepopulismen i stand til at vinde gehør blandt stadig flere sociale lag.

Det er selvfølgelig meget bevidt for centrumvenstre at kategorisere højrepopulistiske partier som "højreekstremer" eller "fascistiske," tale om dem som en slags moralsk sygdom eller "den brune plages" genkomst, og forklare deres appel med manglende uddannelse eller regressive tendenser. Det tillader dem at affærdige deres krav og undgå at anerkende deres eget ansvar for højrepopulismens fremkomst.

For at levere et passende politisk modsvar til højrepopulismen må vi gøre os det bevidst, at den kun kan bekæmpes ved at komme med progressive løsninger på de krav, som højrepopulismen artikulere i et xenofobisk sprog. Det forudsætter anerkendelsen af, at der findes en demokratisk kerne i disse krav. Gennem en anden diskurs er det muligt at artikulere de mangfoldige demokratiske krav i vores samfund i en radikal demokratisk retning.

Jeg kalder denne politiske strategi for "venstrepopulisme." Formålet med denne populisme er at konstruere en "kollektiv vilje" eller et "folk," hvis modstander er "oligarkiet," der opretholder den neoliberale orden.

Den nuværende populistiske periode er et udtryk for ganske forskelligartede krav, som ikke uden videre kan indfanges ved hjælp af en traditionel venstre/højre-

skillelinje. I modsætning til de kampe og konflikter, der prægede den fordristiske kapitalisme, hvor der var en arbejderklasse, som forsvarede sine særinteresser, har modstanden i den post-fordristiske, neoliberale kapitalisme i mange tilfælde udviklet sig udenfor produktionsprocessen. De nye krav stemmer ikke længere overens med sociale lag defineret sociologisk og ifølge deres placering i den sociale struktur. Der er i stedet tale om tværgående krav forbundet til kampe imod sexismen, racisme, og andre former for undertrykkelse, der alle i stigende grad er blevet centrale. Den traditionelle venstre/højre-skillelinje kan ikke længere bruges til at artikulere sådan en diversitet af kampe i en samlet kollektiv vilje.

For at koble dette mangefold af kampe sammen er det nødvendigt at skabe en synergi mellem sociale bevægelser og partiformer med det formål at etablere et "folk," der kan mobilisere fælles affekter omkring lighed og social retfærdighed. Hensigten er at danne grundlaget for en ny hegemonisk formation, der vil tilvejebringe de socioøkonomiske betingelser for at genvinde og styrke demokratiske institutioner.

Denne hegemoniske formation vil antage forskellige udtryk alt efter de pågældende særlige forløb. Den vil kunne kaldes "demokratisk socialisme," "økosocialisme," "liberal socialisme" eller "deltagelsesdemokrati" afhængigt af de forskellige nationale kontekster og særegne traditioner. Der er ingen fast plan og intet endemål.

Uanset navnet er det vigtigste, at "demokrati" er den hegemoniske signifiant, omkring hvilken et mangefold af kampe kan artikuleres. Ligeledes vigtigt er det, at liberale politiske institutioner ikke afvises.

Processen med at radikalisere demokratiske institutioner vil uden tvivl medføre perioder med brud og en konfrontation med de herskende økonomiske interesser. Det er en "radikal reformistisk" strategi, der implicerer et antikapitalistisk aspekt, men som ikke indebærer at give afkald på liberaldemokratiske institutioner.

Jeg er overbevist om, at den afgørende politiske konfliktakse de kommende år vil blive mellem højre- og venstrepopulisme. Det er derfor bydende nødvendigt, at de progressive lag forstår vigtigheden af at involvere sig i denne kamp.

De kræfter, der forsvarer status quo, forsøger at diskvalificere alle, der yder modstand mod den post-politiske konsensus som "ekstremister" eller "pluralismens fjender." Men venstrepopulismen er langt fra at være en perversion af demokratiet. Hvis vi forstår den som orienteret mod radikaldemokratiske mål, er venstrepopulismen tværtimod den mest passende politiske strategi for en genopblomstring og udvidelse af det demokratiske ideal i dagens Europa.

Anton Jäger om populisme

Hvad er den største trussel mod Europa i dag? I april 2010 stillede en journalist netop det spørgsmål til en af EU's ledende embedsmænd, den belgiske formand for Det Europæiske Råd Herman van Rompuy. Det var krisetid i Europa: få uger tidligere var der udbrudt opstande mod sparepolitikken i Grækenland og Spanien, og i Italien havde teknokrater erstattet en demokratisk valgt regering. I sit interview med det tyske dagblad *Frankfurter Allgemeine* leverede han et kortfattet og præcist svar – “den største trussel mod Vesten i dag,” sagde han til de tyske kolleger, “er populisme.” Men påfaldende nok blev “populisme” få år senere offentligt omfavnet af ingen anden end vestens ubestridte leder: Barack Obama. I 2016 havde USA's daværende præsident i forbindelse med et interview adresseret fænomenet Donald Trump, der i pressen ofte blev portrætteret som selve personificeringen af “populistisk” politik. Obama var dog af en anden mening:

Jeg vil ikke beskrive den retorik, vi har hørt på det seneste, som populistisk. Som I ved er grunden til, at jeg stillede op i 2008, og årsagen til at jeg stillede op igen, og grunden til at jeg selv efter denne præsidentperiode vil fortsætte med at arbejde i et offentligt embede, at jeg kerer mig om folk og gerne vil sørge for, at alle US-amerikanske børn får de samme muligheder som mig ... Jeg antager, at det gør mig til en “populist.” Hvorimod en person, der aldrig har vist nogen interesse for arbejdere, der aldrig har kæmpet for social retfærdighed, og som rent faktisk har hæmmet arbejdere og almindelige menneskers økonomiske muligheder – de bliver altså ikke lige pludselig “populister,” bare fordi de siger noget kontroversielt for at vinde stemmer. Det er ikke målestokken for populisme.

De to eksempler illustrerer vedholdende og substantielle forskelle i henholdsvis den europæiske og den US-amerikanske forståelse af populisme. Den europæiske forståelse har en tendens til at forbinde populisme med noget politisk frastødende, hvorimod den US-amerikanske forståelse forbinder populisme med en mere kompleks række af fænomener: borgerrettighedsbevægelsen, bondeagitation i den sidste del af det 19. århundrede og New Deal radikalisme. Dette kulturelle chok har dog ikke stoppet fremkomsten af en global populismeindustri i løbet af de sidste ti år, særligt ansporet af valget af Trump i 2016 såvel som Brexit som eksempler på “populisme.” Statistikken taler for sig selv: mellem 1970 og 2010 steg antallet af

engelsksprogede publikationer indeholdende begrebet fra 300 til mere end 800. I 2010'erne steg antallet til over 1000. I løbet af det sidste år har der været lige over 500 publikationer på engelsk, alt imens blade og aviser kører særlige artikelserier om emnet.

Især to discipliner har i Europa haft en fremtrædende rolle i denne seneste bølge af populismelitteratur: politologi og politisk teori. Førstnævnte er ofte placeret på afdelinger og institutter for Statskundskab og tilbyder kvantitative såvel som kvalitative indsigter i det seneste forandringer i navnlig, men ikke udelukkende, det europæiske partisystem efter fremkomsten af såkaldt "populisme." Denne tradition inkluderer forskning i populistisk vælger- og partiadfærd, vælgerbaser og politiske platforme. På trods af at være empirisk rig og mangearteret lader dens forståelse af begrebet "populisme" meget tilbage at ønske og er dermed ude af stand til mere præcist at bestemme det fænomen, den forsøger at beskrive.

Politisk teori tilbyder her en velkommen støtte. Denne traditions arbejde spreder sig i dag over rige forskningstraditioner, fra den "idé-orienterede" over den "diskursive" til den "strategiske." Den første idé-orienterede tradition er den mest prominente og repræsenteret af bl.a. Cas Mudde og Jan-Werner Müller. Den forfægter en "tynd ideologisk" tilgang, hvor populisme forstås som en ideologi, der opdeler befolkningen i to modstridende lejre: folket og eliten, hvor begge lejre er fuldstændigt homogene. Det forventes, at politikere og regeringer følger "folkets vilje." Den anden diskursive eller performative tradition er repræsenteret af forfattere som Yannis Stavrakakis, Mark Devenney, Benjamin Moffit og Ernesto Laclau. Denne tradition forstår hverken populisme som en ideologi eller en strategi, men i stedet som en "politisk logik." Ifølge dem er "populisme" latent til stede i ethvert politisk rum, der forsøger at bygge "ækvivalensskæder" imod et "konstitutivt udenfor." En tredje, strategisk tradition forstår populisme som en politisk strategi, der mobiliserer et "folk" imod en "elite" og konsoliderer sit greb om statsmagten gennem patrimonielle netværk baseret på "direkte, kvasi-personlig kontakt, og ikke på organisatorisk formidling."

Traditionerne har både ligheder og forskelle. Sammen afslører de imidlertid også en underliggende konsensus om populismens natur, både historisk og aktuelt. For det første mener de, at populisme grundlæggende er modstander af politisk formidling og derfor fjendtligt indstillet overfor medierende institutioner såsom partier, fagforeninger og parlamenter. Dette karaktertræk indebærer, at populist

foretrækker direkte eller folkeafstemningsbaseret demokrati over parlamenter eller partier, der betragtes som forvrængninger af folkelig magt. For det andet siges det, at populistler favoriserer identitetspolitik over interessebaseret politik, og at de foretrækker at forene folket omkring kulturelle snarere end økonomiske markører. For det tredje udlægges populismen i dag i litteraturen som monistisk. Populister forfægter et homogent syn på folket, der er unikt ift. at fortjene repræsentation på statsligt niveau. For det fjerde betragtes populisme som værende fokuseret på overordnet politik snarere end konkrete politiske tiltag. For det femte optræder populisme i alle de tre forskningstraditioner som særdeles lederorienteret. Populisme er afhængigt af lederskab for at kunne fungere, hvilket også er i overensstemmelse med dens foragt for formidlende strukturer. Populismens forudsætninger er skræddersyet til disse karaktertræk: historisk menes denne nye politikform at opstå på baggrund af det europæiske partidemokratis opløsning i løbet af de sidste 30 år, karakteriseret ved nedadgående medlemstal, stigende flygtighed i vælgeradfærden og faldende valgdeltagelse som de mest fremtrædende symptomer. Alt taget i betragtning fremstår populisme dermed som en passende ideologi til et i stigende grad "desorganiseret" eller "af-sociologiseret" demokrati, som Pierre Rosanvallon senest har beskrevet det.

Den beskrevne litteratur har leveret værdifulde perspektiver på partidemokratiets transformation i løbet af de sidste årtier (hovedsageligt i Europa). Der er dog stadig tre generelle problemer. Det første problem handler om definatorisk tilstrækkelighed. Kort sagt passer alle de historiske bevægelser, der klassificeres som "populistiske," til karaktertrækkene, som de er beskrevet af de forskellige traditioner? Det er svært at svare på, om så forskelligartede bevægelser som det spanske *Podemós*, den franske *Front National*, den argentinske Peronisme, det US-amerikanske *People's Party* og den italienske Femstjernebevægelse hører i den samme kategori. Et andet og relateret problem er manglen på historisk perspektiv. På trods af at forfattere som Federico Finchelstein og Jason Frank har arbejdet for at rette op på det manglende historiske perspektiv i populismelitteraturen, er der stadig behov for mere arbejde. Mange populismeteoritikere ved simpelthen alt for lidt om tidligere bevægelser, der er blevet beskrevet som "populistiske," og alligevel drager de ofte paralleller mellem nutidens og fortidens populismer eller udvisker kvalitative forskelle mellem tidsperioder. Et tredje og sidste problem handler om normativ forudindtagethed. De fleste populismeteoritikere kan kritiseres for at forudsætte, at en

bestemt orden er normativt ønskelig. De betragter dermed populisme som enten en tilsyneladende afvigelse fra liberaldemokratiske normer (som hos Cas Mudde eller Jan-Werner Müller) eller som et forløsende svar på nutidens demokratiske krise (som hos Chantal Mouffe og Ernesto Laclaus venstrepopulisme). Historisk såvel som normativt er der altså stadig tydelige huller i nutidens populismelitteratur.

En nyere bølge af forskning har forsøgt at give populismestudier en større historisk dybde. Der har hovedsageligt været tale om diskussioner indenfor den politiske tæknings historie; et felt, hvor Pierre Rosanvallon og Nadia Urbinati indtager fremtrædende positioner. Begge forskere peger på 1800-tallets franske bonapartisme som den vigtigste forløber for nutidens populisme. I det nævnte tilfælde forenede en stærk leder en atomiseret (bonde-)befolkning imod en liberal, parlamentarisk blok. Dette populistiske svar var resultatet af en særlig dialektik mellem demokrati og liberalisme i 1800-tallet. Hvor franske liberale ønskede en "udemokratisk liberalisme" med magtdelingsprincipper, tilstræbte de nye "illiberale demokrater" at bibeholde valg og folkesuverænitetsprincippet fra den franske revolution, men lod åbent hånt om liberale normer. Bonapartismen accepterede ligesom nutidens populistiske nødvendigheden af almindelig stemmeret og demokratisk legitimering. Men den søgte at omdanne disse idealer i en antipluralistisk retning for dermed at vende demokratiet imod det selv. Forbindelsen til nutidens populisme er intuitiv og klar. Bonapartismen brugte et svækket civilsamfund til at etablere et herredømme baseret på et Weberiansk lederskabsdemokrati med vælgerbaser mobiliseret i folkeafstemninger – præcist som Matteo Salvini, Viktor Órban og Donald Trump i dag. Bevægelsen kvalte modstandernes forsamlings- og pressefrihed og afviste selve idéen om en legitim opposition. Selvom der ikke er tale om en direkte vej til et totalitært partidiktatur, sætter denne forhistorie den nuværende diskussion i et skarpt autoritært lys – som eksemplificeret ved Herman van Rompuy's udtalelse.

Det er dog påfaldende, hvad der udelades i Urbinatis og Rosanvallon's perspektiver: Den US-amerikanske populismebevægelse fra 1880'erne og 1890'erne og dermed de aktivister, der først introducerede begrebet "populisme" i vores politiske sprogbrug. Disse oprindelige populistiske passer dårligt ind i deres historie om Bonapartismen. De US-amerikanske populistiske var kritiske overfor idéen om en stærk præsident og en stærk udøvende magt. De organiserede sig indenfor civilsamfundet, inden de begyndte at arbejde for politiske reformer. I 1880'erne og 1890'erne håbede populistiske således, at kooperativ organisering, forfatningsreformer og

parlamentarisk pres kunne redde “bonderepublikken.” Med tiden gentænkte de også den US-amerikanske republikanske traditions grundlag, fra begreber om føderalisme over parlamentarisk magt til definitionen af “folket.” Selvom de endte i de samme problemer med demokratisk repræsentation, kompleksitet og grænserne for “folket” som Rosanvallon og Urbinatis “populister,” var deres perspektiver alligevel vidt forskellige.

Alle disse karaktertræk gør den US-amerikanske “Populisme med stort p” til noget af en sort svane i den eksisterende litteratur. Nyere forskere har forsøgt at håndtere dette problem på forskellig vis. Nogle ekskluderer på en radikal historicistisk måde hele sidste del af det 19. århundrede og begrænser deres forskning i populisme til de sidste 30 år. Andre må bide i det sure analytiske æble, som eksempelvis Jan-Werner Müller, der i sin *Hvad er populisme?* skriver, at “uanset hvor kontraintuitivt det må synes... var det eneste parti i US-amerikansk historie, der eksplicit har kaldt sig selv ‘populistisk’ rent faktisk ikke populistisk.” Hvis vi kigger på den anden side af det disciplinære hegn, er der heller ikke meget hjælp at hente. Ramt af et (US-amerikansk) kulturchok har 1800-talspopulismehistorikere været tøvende med at forbinde deres forskning til de nyere debatter i det 21. århundrede. Fra 1870’erne til begyndelsen af 1900-tallet byggede hvide og sorte populister bevægelser, der forenede arbejdere og bønder i en bred “produceristisk” koalition. Denne koalition blev repræsenteret af organisationer som *Farmers’ Alliance*, *the Grange*, *the Colored Farmers’ Alliance* og *the People’s Party* fra 1891. Koalitionen forandrede landets republikanske tradition ved at introducere begrebet om det “kooperative almenvel” [*co-operative commonwealth*], der midlertidigt forenede sorte og hvide bønder om en fælles sag. Derudover brød de med den individualisme, som hidtil havde præget den US-amerikanske agrarbevægelse, og satsede i stedet på at bygge en parallel kooperativ økonomi i landboforeninger, agrare broderskaber og fagforeninger.

Måske kan Donald Trump og hans meningsfæller såsom Vladimir Putin, Viktor Orban eller Marine Le Pen beskrives som “populister” i dag, men som Obama understregede i 2016, bliver denne beskrivelse udfordret af den egentlige US-amerikanske historie. Inklusionen af “Populisme med stort p” i de nutidige diskussioner om populisme medfører tre fordele. For det første indfører det en grad af historisk bevidsthed i populismelitteraturen og udvider dermed dens rækkevidde til nye områder og perioder hinsides bonapartismen, der lige nu er i fokus. For det andet

fremtvinger det en større grad af begrebslig nøjagtighed, idet forskere bliver nødt til at forholde sig til et afvigende eksempel – og derved destabilisere fremherskende antagelser i populismedebatten. For det tredje udvider det omfanget af begreber og kilder tilgængelige for politiske teoretikere, der arbejder med populisme. Det vil desuden kunne hjælpe med at identificere alternative udviklingsveje for det populistiske “folk” udover den ekskluderende version, som vi er bekendte med i dag. Ikke alle “populismer” har angrebet udlændinge, afvist formidling, ført kulturkrig eller søgt direkte demokrati gennem en præsidentiel leder. Rent faktisk viser historien os, at den oprindelige US-amerikanske populisme stort set ikke var “populistisk.”

Camilla Vergara om populisme

Populisme er en plebejisk politisk ideologi og praksis, der i dens moderne form opstod i det tsaristiske Rusland i midten af 1800-tallet. De såkaldte *Narodniki* var de første populister, en gruppe intellektuelle og aktivister, der udpegede bønderne som det revolutionære subjekt og landsbyfællesskabet som samfundets sociopolitiske grundorganisation. Som en emancipatorisk ideologi var den russiske populisme både antiimperialistisk og abolitionistisk – med fokus på de nyligt frigjorte livegne og denne gruppes fortsatte undertrykkelse som dybt forgældede bønder. Gennem principper og praksisser som omfordeling af ejendom og lokalt selvstyre appellerede den populistiske bevægelse til bønderne, der udgjorde mere end 80% af befolkningen.

Efter den revolutionære *Narodniki*-populisme opstod der i midten af 1880'erne en reformistisk populisme baseret på alliancer mellem US-amerikanske småbønder. *The People's Party* blev grundlagt i 1891 med det formål at kræve regeringens beskyttelse af gældsplagede bønder overfor glubske finansbaroner. Forarmelsen af bønderne muliggjorde en folkelig bevægelse organiseret på tværs af race- såvel som kønsmæssige skel mod plantageejer- og finanseliten. Populisternes program indeholdt omfattende politiske krav om omfordeling, såsom progressiv beskatning, nationalisering af jernbaner, fri møntprägning af sølv, tilbagekaldelsesvalg og etableringen af højere statslige læreanstalter for kvinder og sorte. På trods af populisternes succes ved valg i sydstatene, brød alliancen hurtigt sammen efter et strategisk samarbejde med det Demokratiske Parti kompromitterede bevægelsens egalitære og antioligarkiske principper.

Den populistiske ideologi inspirerede senere succesfulde politiske projekter i Latinamerika i det 20. århundrede. Det plebejiske folk bestod ikke længere primært af bønder, men derimod af urbaniserede arbejdere, og den argentinske Juan Peróns populisme i 1940'erne appellerede mest til lavtlønnede arbejdere i byerne: de såkaldte *descamisados* ("de skjorteløse") – såvel som landarbejdere og bønder fra det oprindelige folk. Perón sikrede folket sundhedspleje, social sikkerhed, uddannelse og betalt ferie ved at integrere en lov om socioøkonomiske arbejderrettigheder i forfatningen af 1949. Peronismen førte til en frigørelse af det plebejiske folk fra usikkerhed og fattigdom gennem etableringen af en velfærdsstat, såvel som en symbolsk bemyndigelse [*empowerment*] via det peronistiske parti, der udviklede sig til at blive den dominerende politisk aktør. Dette folk var heterogent og multiracialt, men forenet af en stærk klasseidentitet.

Det 21. århundrede begyndte med den lyserrøde bølge i Latinamerika. På en måde der mindede om det 19. århundredes agrare populisme, kom Evo Morales, den første indfødte præsident, til magten i Bolivia 2006 på baggrund af en multiracial venstrefløjskoalition bestående af kokabønder fra lavlandet og oprindelige folk fra højlandet. Morales var eksplicit imod etableringen af en etno-nationalistisk stat (i modsætning til hans modstander Felipe Quispe fra *Movimiento Indígena Pachakutik*) på trods af, at hele 60% af bolivianerne identificerede sig selv som havende rødder blandt de oprindelige folk. I stedet satsede han på en heterogen populistisk koalition mellem småproducenter, arbejderklassen, oprindelige folk og mestizer. Ved at vælge klasse over etnisk identitet bidrog Morales' populisme til at etablere en pluri-national forfatning, der gav oprindelige samfund selvstændighed. Den bidrog samtidig til at udvide velfærden til folket ved at nationalisere ressourcer, udvide sociale services, gennemføre en markant forhøjelse af mindstelønnen og decentralisere den politiske magt.

Efter de latinamerikanske populistiske eksperimenter begyndte det spanske parti *Podemos*, der voksede ud af den anti-elitære *Indignados*-bevægelse fra 2011, at protestere mod den sparepolitik og de nedskæringer, der forarmede middel- og underklassen. *Podemos* blev allerede kort tid efter partiets dannelse i 2014 det tredjestørste parti i det spanske parlament med 20% af stemmerne, og i 2019 gik de i regering med socialdemokraterne (*Partido Socialista Obrero Español* – PSOE). Partiets egalitære platform indeholdt reformkrav såsom nationaliseringen af vandkraftværker,

højere beskatning af de rigeste, højere mindsteløn, et stop for tvangsudsættelser og omlægning af boliglån.

Set i dette historiske lys kan vi beskrive den nutidige populisme som en parlamentarisk form for plebejisk politik. Den opstår på baggrund af politisering af ulighed i krisetider, som en reaktion på systemisk korrupsion og prekarisering af masserne. Den forsøger at ændre den sociale og politiske magtbalance mellem oligarkiet og almindelige mennesker.

Den stigende ulighed i indkomster, der fulgte med neoliberale politikker, har ansporet en voksende korrupsion i det politiske system og tilladt magtfulde borgere overdreven indflydelse på politiske repræsentanter, som ender med at lovgive uden det fælles bedste eller flertallets interesse for øje. Heraf følger en repræsentationskrise, hvor sociale krav forbliver uopfyldte. Denne krise afslører dog også uligheder og rå magt og muliggør derved genkomsten af det plebejiske folk under en populistisk leder eller parti, som udmærker sig ved at føre en kamp *imod* mindretallets herredømme og *for* bedre velfærd og en styrkelse [*empowerment*] af flertallet. På den måde er populistisk politik et brud med den måde, det parlamentariske felt hidtil har været domineret af de traditionelle partier.

Populisme er som en parlamentarisk form for plebejisk politik bestemt af både det parlamentariske systems natur – som er repræsentativt, baseret på politikeres lederskab og konkurrence om vælgerne – og af den modstand som den møder fra den etablerede oligarkiske orden. Selvom populistiske ledere kan handle “illiberal” – f.eks. udfordre begrænsningerne af den udøvende magt, intervenere i økonomien eller begrænse den private ejendomsret – er forholdet mellem populisme og liberalt demokrati et spørgsmål om reformer. Populismens formål er at gennemføre en folkelig dagsorden, der indebærer større socioøkonomisk og politisk lighed. Den større lighed i rettigheder indebærer nødvendigvis, at staten intervenserer i samfundets magtforhold. Populismen overtræder nødvendigvis nogle af de regler, der beskytter det etablerede system, når den vil forbedre både de folkelige lags materielle vilkår – gennem omfordeling af jord, progressiv beskatning, subsidier og offentlige goder – såvel som massernes symbolske og politiske status – gennem etableringen af lokale deltagelsesdemokratiske institutioner, minoritetskvoter ved valg og nye sociale rettigheder. En succesfuld populistisk leder kan derfor ikke handle som en almindelig politiker, der begrænses af de regler, som forsøger at skærme demokratiet fra både magtovertagelse og pludselige forandringer. En populistisk leder kan ikke tage hen-

syn til oligarkiets institutionelle højborg, men må udøve en magt hinsides loven.

For at omgå oligarkiet må en populist med regeringsmagt sandsynligvis regere per dekret med periodiske folkeafstemninger og valg. Behovet for at omgå oligarkiets højborg i parlamentet gør dog ikke nødvendigvis populismen til et illiberal eller antidemokratisk politisk fænomen. Faktisk tværtimod: Selvstyre og effektiv kontrol med regeringer har været et grundtræk ved populistiske platforme. Populismen må genfinde disse ideologiske rødder og introducere nye institutionelle måder at styrke dem, som ikke regerer, på, for at undgå magtmisbrug eller klientelistiske forhold til de folkelige lag.

Populismens politiske praksis er præget af dens folke-orienterede ideologi. Hvor det 19. og 20. århundredes "populistiske folk" var småbønder og industrielle arbejdere, består det 21. århundredes populistiske base af den prekære arbejdsstyrke i byerne, oprindelige folk, studenter og gældsramte – selv forarmede dele af middelklassen, som i *Podemos'* tilfælde. Populismens folk er en koalition af dem, der deler en klasseidentitet som andenrangsborgere ekskluderet fra politisk og socioøkonomisk magt. Til forskel fra marxistisk socialisme og kommunisme er populismen dog ikke revolutionær (dvs. den vil ikke afskaffe det private ejerskab til produktionsmidlerne og overskride det nuværende politiske system), men snarere reformistisk: Den har til formål at tøjle oligarkiet og øge det plebejiske folks velfærd og politiske magt indenfor det nuværende system.

Mange forskere blander populisme sammen med etno-nationalisme (en anden folke-orienteret ideologi, der imidlertid appellerer til folket som en nation) og betragter derfor populisme som en ekskluderende form for identitetspolitik, der korrumpere det liberale demokrati. Denne omfortolkning af populisme som en ekskluderende form for politik har ikke blot bidraget til at normalisere etno-nationalisme og andre former for ekskluderende politik, men har også bidraget til at dæmonisere dem, som reelt forsøger at repræsentere det jævne folk. Jeg fortolker i stedet populismens fremkomst som en plebejisk reaktion mod oligarkiets herredømme og derfor som et symptom på systemisk korrupsion og et regime, hvor loven kommer et magtfuldt mindretal uforholdsmæssigt til gode. Populisme korrumpere ikke demokratiet, det er snarere en løsning på den systemiske korrupsion i liberale demokratier, oligarkiets overdrevne magt.

Bidragene af Cas Mudde, Jan-Werner Müller, Chantal Mouffe, Anton Jäger og Camila Vergara er oversat af Esben Bøgh Sørensen.

BIBLIOGRAFI:

- Andrzej, Walicki. *The Controversy over Capitalism: Studies in the Social Philosophy of the Russian Populists*. Oxford: Clarendon Press, 1969.
- Berlin, Isaiah, Richard Hofstadter, Donald MacRae, Leonard Schapiro, Hugh Seton-Watson, Alain Touraine, Franco Venturi, Andrzej Walicki og Peter Worsley. "To Define Populism." *Government and Opposition* 3, nr. 2 (1968): 137–79. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.1968.tb01332.x>
- Cunningham, Raymond. *The Populists in Historical Perspective*. Lexington: Heath, 1968.
- Frank, Thomas. *The People Without Power: The War on Populism and the Fight for Democracy*. London: Scribe, 2020.
- Freeden, Michael. *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
- . "After the Brexit Referendum: Revisiting Populism as an Ideology," *Journal of Political Ideologies* 22, nr. 1 (2017): 1–11. <https://doi.org/10.1080/13569317.2016.1260813>
- Hofstadter, Richard. *The Age of Reform*. New York: Vintage Books, 1955.
- Ionescu, Ghita, and Ernest Gellner, red. *Populism: Its Meaning and National Characteristics*. New York: MacMillan, 1969.
- Jäger, Anton. "The Semantic Drift: Images of Populism in Post-War American Historiography and Their Relevance for (European) Political Science." *Constellations* 24 (2017): 310–23. <https://doi.org/10.1111/1467-8675.12308>
- . "The Past and Present of American Populism." I *The Palgrave Handbook of Populism*, redigeret af Michael Oswald, 29–48, 2022. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80803-7_2
- Jäger, Anton, og Arthur Borriello. "Making Sense of Populism." *Catalyst: A Journal of Theory and Strategy* 3, nr. 4 (2020). <https://catalyst-journal.com/2020/03/making-sense-of-populism>.
- Kaltwasser, Cristóbal Rovira, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo og Pierre Ostiguy. "Populism: An Overview of the Concept and the State of the Art." I *The Oxford Handbook of Populism*, 1–24. Oxford: Oxford University Press, 2017. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198803560.001.0001>
- Laclau, Ernesto. *On Populist Reason*. London: Verso, 2005.
- . "Populism: What's in a Name." I *Populism and the Mirror of Democracy*, redigeret af Francisco Panizza, 32–49. London: Verso, 2005.
- Lefort, Claude. *Democracy and Political Theory*. Cambridge: Polity Press, 1988.
- Lipset, Seymour Martin. *Political Man: The Social Bases of Politics*. New York: Doubleday, 1960.

- MacRae, Donald, Leonard Schapiro, F.W. Deakin, Hugh Seton-Watson, Peter Worsley, Ernest Gellner og Isaiah Berlin. "London School of Economics Conference on Populism, May 20–21, 1967: Verbatim Report," 1967.
- Mouffe, Chantal. *For a Left Populism*. London: Verso, 2019.
- Mudde, Cas. "The Populist Zeitgeist." *Government and Opposition* 39, nr. 4 (2004): 541–63. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>
- Müller, Jan-Werner. "'The People Must Be Extracted from Within the People': Reflections on Populism." *Constellations* 21, nr. 4 (2014): 483–93. <https://doi.org/10.1111/1467-8675.12126>.
- . *What Is Populism?* London: Penguin, 2017.
- Nugent, Walter. *The Tolerant Populists: Kansas Populism and Nativism*. Chicago: Chicago University Press, 1963.
- Pipes, Richard. "Narodnichestvo: A Semantic Inquiry." *Slavic Review*, 23, nr. 3 (1964): 441–458. <https://doi.org/10.2307/2492683>
- University of Cambridge. "'Populism' Revealed as 2017 Word of the Year by Cambridge University Press," 2017. <https://www.cam.ac.uk/news/populism-revealed-as-2017-word-of-the-year-by-cambridge-university-press>.
- Den Danske Ordbog. "Populisme," 2000. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=populisme>.
- Postel, Charles. *The Populist Vision*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Shils, Edward. *The Torment of Secrecy. The Background and the Consequences of American Security Policies*. New York: The Free Press, 1956.
- Stavrakakis, Yannis. "How Did 'Populism' Become a Pejorative Concept? And Why Is This Important Today? A Genealogy of Double Hermeneutics." POPULISMUS. Thessaloniki, 2017.
- Torre, Carlos de la. "Populism in Latin America." I *The Oxford Handbook of Populism*, redigeret af Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy, 195–213. Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Venturi, Franco. *Roots of Revolution: A History of the Populist and Socialist Movements in Nineteenth Century Russia*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1960. <https://doi.org/10.2307/3004108>
- Vergara, Camila. "Populism as Plebeian Politics: Inequality, Domination, and Popular Empowerment." *The Journal of Political Philosophy* 28, nr. 2 (2020): 222–46. <https://doi.org/10.1111/jopp.12203>
- . *Systemic Corruption: Constitutional Ideas for an Anti-Oligarchic Republic*. Princeton: Princeton University Press, 2020.
- . "The Plebeian People of Populism." *European Journal of Political Science* 58, nr. 2 (2020): 77–96. <https://doi.org/10.4000/ress.6813>

